

WYKAZ OBIEKTÓW DO ODZNAKI KRAJOZNAWCZEJ PTTK ZIEMI GÓRZOWSKIEJ

obowiązujący od 2026 roku

1. **Bogdaniec: Arboretum Lasów Państwowych**, ścieżka przyrodnicza do **czatowni ornitologicznej** w Dolinie Bogdanki to znakomity spacer zakończony w niezwykle malowniczym miejscu.
2. **Bogdaniec: Muzeum Lubuskie Zagroda Młyńska** [młyn z 1826 roku - konstrukcja szachulcowa, budynek gospodarczy, wozownia, plenerowa ekspozycja maszyn i urządzeń rolniczych]; wypiek chleba w tradycyjnym piecu chlebowym.
3. **Bogdaniec: Rezerwat „Dębowa Góra”** to malowniczy rezerwat o powierzchni ponad 11 ha, porośnięty głównie majestatycznymi dębami z domieszką grabu i buka. Nazwa nie jest przypadkowa, aby dotrzeć na szczyt, trzeba pokonać strome zbocza i przespacerować się leśnymi grzbietami o niemal górskim charakterze.
4. **„Bogdanieckie Cisy” rezerwat przyrody**: choć z drogi zauważamy sosny i buki, już nieco w głębi na obszarze 21 ha kryje się unikalna populacja ponad 2400 cisów, jedno z największych skupisk w Polsce. Legenda mówi, że wszystko zaczęło się od kilku drzew posadzonych ponad 130 lat temu przy dworcu szlacheckim, a ptaki, roznosząc nasiona po okolicy, stworzyły dzisiejszą „cisową metropolię”.
5. **Chłopiny: „Bagno Chłopiny”** to torfowiskowy **ściśły rezerwat przyrody** o powierzchni prawie 120 ha będący częścią Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000. Powołany (po raz pierwszy już w 1937 roku) w celu ochrony torfowiska mszarnego. Chroni unikalne torfowisko mszarne w dawnej misie jeziora. To wyjątkowe siedlisko rzadkich roślin: storczyków, widłaków, rosiczek okrągłolistnych, skrzypów i bagna zwyczajnego.
6. **Chwałęcice**: wieś z **neogotyckim kościołem** oraz unikalną **Kolekcją Narodową Lip** Doroty i Marka Pogorzalców. Zbiór obejmuje ok. 160 gatunków i odmian lip, uznanych przez Polskie Towarzystwo Dendrologiczne. To wyjątkowe miejsce dla miłośników przyrody.
7. **Chwałowice**: wieś powstała w epoce wielkiej kolonizacji obszarów 240 lat temu z inicjatywy króla Fryderyka II. Domy, kościoły i cmentarze budowano na sztucznych wzniesieniach – terpach – chroniących przed zalaniem. Ryglowy **kościół św. Antoniego Padewskiego** z 1790 roku to świadek tych pionierskich czasów.
8. **Chwarszczany**: **dawna kaplica komandorii rycerskich zakonów** templariuszy, potem joannitów. Wewnątrz malowidła z XIV wieku przedstawiające m.in. świętego Krzysztofa – patrona turystów.
9. **Czechów**: ruiny ceglanego **wiatraka holenderskiego** z 1848 roku. Zdewastowany po 1945 roku, zaadaptowany został przez gorzowskich alpinistów i himalaistów na ściankę wspinaczkową.
10. **Dąbroszyn**: **XVII-wieczny pałac** marszałka Hansa Adama von Schöninga, gdzie według podań mieszkała Fatima – branka z wyprawy tureckiej, późniejsza metresa Augusta II. Tu młody Fryderyk II przeżył swój pierwszy romans z Eleonorą von Wreech. Tuż obok znajduje się **kościół św. Józefa** z kaplicą rodową von Schöningów i sarkofagiem marszałka. W przypałacowym parku rośnie

najgrubszy w Polsce **miłorząb dwuklapowy** (450 cm obwodu) – dendrologiczna perełka. W dolnym parku znajduje się **pomnik Wiktorii** z 1840 roku, dzieło Christiana Daniela Raucha, twórcy słynnego monumentu Fryderyka Wielkiego w Berlinie.

11. **Dąbroszyn**: w drodze do **górnego parku** mijamy folwarczne zabudowania [w ruinie] zdobione **medalionami z głowami koni, bydła i cieląt** – rzadkie zjawisko w architekturze gospodarczej, widoczne ze ścieżki. Górny park skrywa **Pawilon Cecylii** w formie greckiej świątyni z rzeźbą Chronosa – boga czasu z klepsydrą i kosą.
12. **Deszczno**: **XIX-wieczny kościół**, w którym w latach 1900-1941 posługiwał pastor i sławny niemiecki archeolog Feliks Hobus, odkrywca figurki kultowej zwanej „bożkiem z Deszczna”. Legenda głosi, że raz w roku zmarli grają w kościele w kręgle... czaszkami. W centrum wsi stoi pomnik II Armii Wojska Polskiego, której wielu żołnierzy osiedliło się we wsi po zakończeniu II wojny światowej.
13. **Dolsk**: **pałac z XVIII wieku** otoczony parkiem w stylu angielskim z 1832 roku z pomnikowymi okazami tulipanowca amerykańskiego, buka purpurowego i platanami. Najokazalszym jest **pomnikowy dąb szypułkowy** o obwodzie 670 cm. Projekt parku wykonał Peter Joseph Lenné – jeden z najwybitniejszych architektów krajobrazu XIX wieku. Warto też zobaczyć zabytkową **kuźnię podcieniową**.
14. **Gralewo**: **kościół ryglowy z XVIII wieku**, w którego wnętrzu znajduje się niezwykle piękny barokowy ołtarz (1590 rok) zdobiony srebrem i złotem z wcześniejszej, spalonej pożarem świątyni.
15. **Gorzów Wielkopolski**: przy ul. Słonecznej znajduje się **cmentarz żydowski** [kirkut] z macewami z XVIII wieku i lapidarium. Na jego terenie rośnie **pomnikowy dąb szypułkowy**.
16. **Gorzów Wielkopolski**: **Katedra** - architektoniczny symbol miasta wybudowany w XIII-XV wieku. Posiada wiele zagadek i tajemnic. Wśród nich kwadra granitowa z szachownicą, otwory w ścianie zewnętrznej po świdrze ogniowym, tajne przejście w wieży, XIV-wieczne malowidło czerwonego orła askańskiego na jednym z filarów czy przedstawienie wieloryba w ołtarzu, który przypomina... krokodyla.
17. **Gorzów Wielkopolski**: **fontanna Pauckscha** wybudowana została w 1897 roku za 10 000 talarów w złocie. Przedstawia symbolicznie pracowitość mieszkańców - postać Marii z wiadrami z wylewającą się wodą [Warta i Kłodawka, nad którymi położone jest miasto]. Towarzyszące jej dzieci symbolizują: przemysł maszynowy, produkcję sieci rybackich oraz handel.
18. **Gorzów Wielkopolski**: **Studnia Czarownic** to XIX-wieczne romantyczne nawiązanie do czasów, gdy w mieście sądzono za czary (17 ofiar) i palono na stosie. Nasza czarownica nie jest stara i brzydka, a piękna i naga. Nieopodal są **mury miejskie** z XIV wieku z zachowanymi basztami ze śladami „sekretniej furty”.
19. **Gorzów Wielkopolski**: **Muzeum Lubuskie im. Jana Dekerta** mieści się w zabytkowej willi Schroedera, otoczonej ponad 100-letnim **ogrodem dendrologicznym**. Wśród najcenniejszych zbiorów znajduje się cykl akwael Henryka Rodakowskiego pt. „Album Pałahickie”, który przyniósł artyście europejskie uznanie, sławę i pieniądze.
20. **Gorzów Wielkopolski**: **Spichlerz**, filia Muzeum Lubuskiego im. Jana Dekerta, mieści się w XVIII-wiecznym magazynie zbożowym nad Wartą. W jego wnętrzu znajduje się imponująca makieta Landsberga z I połowy XVII wieku – centralny punkt wystawy „Gorzów na szlakach historii”.
21. **Gorzów Wielkopolski**: **pomniki niepompatyczne**, upamiętniające lokalne postacie to gorzowska specjalność. Wśród nich są żużłowcy Edward Jancarz i Edmund Migoś, ekscentryczny kłozard Kazimierz Wnuk „Szymon Gięty”, przewoźnik rzeczny Paweł Zacharek oraz romska poetka Papusza.

22. **Gorzów Wielkopolski: secesja** - na fasadach kamienic przy ulicach Mickiewicza, Pionierów, Chrobrego i Mieszka I można podziwiać fantazyjne dekoracje w stylu Jugendstil: kariatydy, smoki, żaby, pelikany, sowy, gryfy i inne baśniowe stworzenia. To prawdziwa uczta dla miłośników architektury i detalu. Nadają budynkom wyjątkowy charakter i przypominają o artystycznym rozkwicie miasta na przełomie XIX i XX wieku.
23. **Gorzów Wielkopolski: park przy Szpitalu Psychiatrycznym.** Mimo niezbyt promocyjnej nazwy w założonym w 1888 roku parku spotkamy dwa pomnikowe okazy tulipanowca amerykańskiego, cis pospolity o obwodzie 92 cm czy robinie akacjową o obwodzie 620 cm. Uroku dodają grupy starych dębów nawiązujące do dawnych, puszczańskich dąbrów.
24. **Gorzów Wielkopolski: „Gorzowskie Murawy”** – rezerwat przyrody w mieście? Dlaczego nie! Ponad 70 ha obszaru, gdzie roślinność ciepłolubna porasta południowe, trawiaste stoki wzgórz morenowych, gdzie piasek nagrzewa się do 70°C. Panorama na dolinę Warty, gdzie rzeka wiję się niczym gigantyczny wąż. Miejsce, którego nazwa „Sahara” wydaje się adekwatna do widoku!
25. **Gorzów Wielkopolski/Gmina Kłodawa: Gorzowski Ekstremalny Szlak Pieszy PTTK „Dolina Srebrnej”.** Górski klimat niewielkiej meandrującej rzeczki o czystej wodzie, której nurt trzeba przekroczyć po zwalonych drzewach lub wprost, zdejmując buty i brodząc po kolana w wodzie, stąpać po złotym piasku. Gęstwina leśna nieujarzmiona ludzką ręką, dzika, piękna.
26. **„Jezioro Wielkie” Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy:** obszar niemal 3 800 ha chroniony jest przede wszystkim ze względu na niezwykle walory krajobrazowe. Malowniczość pięknego, niemal doskonale okrągłego Jeziora Wielkiego, otoczonego lasami mieszanymi, można docenić w pełni z wieży widokowej. Tuż obok źródło chłodnej, czystej wody, piaszczysta plaża. Nieopodal górny bieg rzeki Witny. Jest też Jelenie Oko, które naśladuje to Morskie w Tatrach i rezerwat przyrody „Torfowisko” z łanami milionów kwitnącej wełnianki i koncertem setek żab, gdy przyjdzie pora.
27. **Kamień Mały: Park Narodowy „Ujście Warty” - ścieżka przyrodnicza „Olszynki”.** Wielkie wrażenie robi spacer po drewnianych pomostach przecinających grzęzawiska lasu łęgowego, prowadzący aż do nietypowej czatowni unoszącej się na dwóch metalowych zbiornikach-pływakach, zbudowanej na wodach dawnego wyrobiska gliny. Obszar ten, trudno dostępny dla drapieżników, przyciąga ptaki zakładające tu gniazda.
28. **Kiełpin:** w średniowieczu rycerska siedziba rodu Manteuflów (XV-XVI wiek), których jedni uważali za husyckich reformatorów, a inni za rozbójników. Czasy te pamięta **pomnikowy dąb szypułkowy** [o obwodzie ok. 850 cm].
29. **Kłodawa: „Korsakówka” w Nadleśnictwie Kłodawa** utworzona w zabytkowym budynku dawnej wozowni, poświęcona Włodzimierzowi Korsakowi. Ten wybitny przyrodnik, pisarz i ilustrator, znany jako Wielki Łowczy, odbywał polowania na Dalekim Wschodzie, zdobywając trofea takie jak tygrys czy tur. Był znawcą zwierzęcych zwyczajów, autorem książek dla myśliwych i dzieci, które sam ilustrował. Ekspozycja ukazuje jego życie, pasję i twórczość.
30. **Kołczyn: kościół** z 1776 roku o konstrukcji szkieletowej, z charakterystyczną wieżyczką sygnaturką i drewnianą dzwonnica z końca XVIII wieku oraz **pomnik przyrody „Kołczyńskie dęby”.**
31. **Kostrzyn n/Odrą: Muzeum Twierdzy Kostrzyn** to teren dawnej renesansowej XVI-wiecznej twierdzy ze zrekonstruowanymi Bramą Sarbinowską i Bramą Berlińską z niezwykle ciekawym muzeum w Bastionie Filip.

32. **Kostrzyn n/Odrą: dworzec kolejowy** zbudowany w latach 1872–1874 to jeden z dwóch w Polsce, gdzie dwupoziomowe rozwiązania inżynierskie umożliwiają bezkolizyjny ruch pociągów północ-południe i wschód-zachód.
33. **Lipki Małe: pomnikowy dąb szypułkowy** o obwodzie niemal 800 cm, najstarsze i najgrubsze drzewo gminy Santok.
34. **Lipki Wielkie: modernistyczna zabudowa stacji kolejowej** i sąsiednich budynków mieszkalnych z lat 30. XX wieku. Powstały w ramach projektu „Grenzlandbahn”.
35. **Lipy: „Hubertówka”** to drewniana stacja w Puszczy Gorzowskiej. Obok **pamiętkowy głaz** o inskrypcji: „Fryderykowi Chopinowi, muzykowi i myśliwemu, w 200. rocznicę urodzin - członkowie Koła Łowieckiego „Knieja-Lubociesz” w Lipach 1 III 2010”. Corocznie w połowie września odbywają się tu koncerty.
36. **Lipy: Leśna Stacja Dydaktyczna** Gorzowskiego Parku Krajobrazowego oraz Parku Krajobrazowego „Ujście Warty” to przyjazny dzieciom i młodzieży obiekt edukacyjny, pomagający w ciekawy sposób zrozumieć świat przyrody.
37. **Lubiszyn: kościół** neogotycki z XIX wieku pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny o ciekawym układzie architektonicznym.
38. **Lubno: pomnikowy dąb szypułkowy** (obwód 527 cm) rosnący w centrum wsi na niewielkim rynku. **Kościół romański** pw. św. Józefa z połowy XIII wieku z zachowanym (obecnie zamurowanym) pierwotnym wejściem i trzema oknami od strony ołtarza, symbolizującymi Trójcę Świętą.
39. **Łąkomin: Początki osady** dali smolarze w XVIII wieku, budując pierwsze chaty, wytapiając smołę i terpentynę w piecach smołowych. Dziś jest tu piękny **pałac otoczony parkiem z końca XIX wieku i browar rzemieślniczy**.
40. **Marwice: Kościół romański** z połowy XIII wieku z tajemniczą szachownicą (29 cm x 32 cm) na jednej z narożnych (czerwonych) kwadr. Ponadto na obecnym strychu, a dawniej górnej ścianie za ołtarzem gotycka polichromia z połowy XIV wieku. Niedaleko 200-letnia **kuźnia** podcieniowa o misternej, drewnianej konstrukcji, pięknie odnowiona i zadbana przez prywatnego właściciela.
41. **Marzęcin: dziś nieistniejąca osada** w Puszczy Gorzowskiej. Jej symbolem jest **źródło Marii** nazwane na cześć Marii Ratsch, córki właściciela młyna papierniczego z XIX wieku. Nigdy nie było tu kościoła, a na wspólną modlitwę wzywał dzwon [replika **dzwonnicy** w miejscu dawnej wsi]. Zachowało się również **lapidarium**.
42. **Mościce: Edukacyjny Park Dendrologiczny PTTK** to oaza (0,7 ha) rzadkiej przyrody, gdzie podziwiać można 120 gatunków drzew i krzewów, skalniak roślin górskich.
43. **Mościce: neoromański kościół** z 1868 roku z barokową wieżą z 1837 roku [rzadki przypadek]. Obok pomnikowe okazy **morwy białej**, pozostałość po hodowli jedwabników. W parku wiejskim **pomnikowy dąb szypułkowy** i wrośnięty w jego korzenie **głaz**, uświetniający jednego z królów pruskich.
44. **Mosina: kościół** z 1783 roku o konstrukcji ryglowej, wzniesiony z wykorzystaniem miejscowych surowców: drewna (wokół puszcza), gliny (pokłady w okolicy), trzciny (liczne jeziora nieopodal). Obok **pomnikowy dąb Jana Kostrzyńskiego** o obwodzie 520 cm i wieku około 500 lat.
45. **Nowiny Wielkie: Park Dinozaurów** to ponad 50 wiernie oddanych w formie i skali gadów prehistorycznych wykonanych w naturalnej skali i zgodnych z aktualną wiedzą paleontologiczną. Wędrówka wśród pomrujących, ryczących, nawołujących olbrzymów przenosi w czasie o miliony lat. Można też zobaczyć lwy jaskiniowe, sceny polowania na mamuty z epoki lodowcowej, a obok nawet potwora z Loch Ness. **Geo-Muzeum „Skarby Ziemi”** to spora niespodzianka dla entuzjastów geologii i kosmosu, bo można tu dotknąć ponad 80-kilogramowy meteor.

46. **Nowiny Wielkie: rezerwat „Morenowy las”** to ciekawa mozaika drzewostanu grabowego, bukowego i dębów z udziałem modrzewi, brzoź, wiązów, olszy. Wiele z nich osiąga wiek 170 lat. Nieopodal wieża widokowa Lasów Państwowych, z której rozpościera się panorama Równiny Gorzowskiej i Pradoliny Toruńsko-Eberswaldzkiej.
47. **Postomia: rezerwat przyrody „Dolina Postomii”** (68,66 ha) i **„Lemierzyce”** (3,32 ha) to niezwykle atrakcyjny obszar lasu porastającego strome zbocza doliny Postomii z dominującym udziałem dębów, buków, cisów, jaworów i sosen. Na skraju doliny Nadleśnictwo Ośno Lubuskie wybudowało wieżę widokową z pięknym widokiem na obszar Parku Narodowego i Krajobrazowego „Ujście Warty”. Przez rezerwat prowadzi pieszy szlak turystyczny Słońsk – Lemierzyce: „Szlak Dzięcioła”.
48. **Park Narodowy „Ujście Warty”: ścieżka przyrodnicza „Ptasim Szlakiem” [Betonka]** prowadzi przez jeden z najcenniejszych obszarów ornitologicznych w Europie. Chroni około 250 gatunków ptaków, z czego około 160 gatunków buduje tu swoje gniazda w czasie wylęgu. W okresie wiosennym i jesiennym przebywa tu nawet do 200 000 osobników, w tym perkozy, kaczki, mewy, rybitwy, siwki, kormorany, gęgawy, ohary, łabędzie, bieliki, a także tak rzadkie ptaki jak czaple - modronosa, biała, nadobna, bernikle - kanadyjska i bladolica, gęś tybetańska, kozarka. Poziom wody w skali roku zmieniać się może nawet do 4 metrów.
49. **Pszczelnik: pomnik lotników litewskich**, którzy w 1933 roku przelecieli jako drudzy na świecie Atlantyk bez międzylądowania oraz **chata żmudzka** pełniąca funkcję małego muzeum z pamiątkami po lotnikach. Miejsce będące prawnie obszarem państwa litewskiego.
50. **Przyłęg: rezerwat przyrody „Rzeka Przyłęzek”** znajduje się obecnie w granicach Gorzowskiego Parku Krajobrazowego, chroniąc krystalicznie czystą rzekę i tarłowiska rzadkich gatunków ryb: głowacza białopłetwego i pstrąga potokowego. Otoczony blisko 150-letnim bukowo-sosnowym lasem, stanowi unikalny ekosystem w sercu Puszczy Gorzowskiej.
51. **Raclaw: wieś o średniowiecznym rodowodzie z zabytkowym stuletnim neoklasycystycznym dworem.** Ku refleksji warto na skraju wsi odszukać niewielkie **lapidarium** z postawionym wspólnym staraniem niemieckich i polskich mieszkańców. Warto rozważyć napisane na nim słowa Rzymianina Horacego „Wszystkich nas czeka ta sama noc”.
52. **„Santockie Zakole” rezerwat przyrody** to malowniczy teren zalewowy nad Wartą, na południe od Santoka. Nazywany „młodszym bratem” Parku Narodowego „Ujście Warty”, chroni starorzecza, oczka wodne i lasy łęgowe, będące domem dla ponad 120 gatunków ptaków łęgowych. „Młodszy brat” Parku Narodowego „Ujście Warty”. Rośnie tu ponad 220 pomnikowych okazów dęba szypułkowego. Została oznakowana ścieżka turystyczno-edukacyjna, która pozwala na bezpieczne poznanie rezerwatu.
53. **Santoczno: kościół ryglowy** wygląda na pozór jak wiele innych. Powstał jednak pierwotnie jako magazyn dawnej huty, w której od 1767 roku produkowano gwoździe, żelazo w sztabach i kartacze, czyli pociski armatnie używane w czasie np. wojen napoleońskich. W 1785 roku wykonano tu odlewy części pierwszej niemieckiej maszyny parowej, co upamiętnia płyta na głazie przed świątynią. Obok rośnie pomnikowy buk „Hutnik”.
54. **Santok: Muzeum Grodu Santok** to jedno z najnowocześniejszych muzeów w Polsce. Symulacje komputerowe, światło, dźwięk, obraz wprowadzi nas w świat początków polskiej państwowości. Wystawa „Gród Santok. Strażnica i klucz królestwa” ukazuje życie codzienne, militaria, relikty chrystianizacji oraz imponujące znaleziska archeologiczne np. miecz z X wieku.

55. **Santok: Grodzisko** z niemal dwukilometrową ścieżką archeologiczną, gdzie można obejrzeć rysunki przedstawiające rekonstrukcje dawnych wałów, budynków i życie codzienne mieszkańców.
56. **Słońsk: Ośrodek Muzealno-Edukacyjny Parku Narodowego „Ujście Warty”**. Wirtualny lot balonem nad Parkiem pozwoli spojrzeć na rozlewiska z lotu ptaka. Spacer po makiecie torfowiska pozwala poczuć klimat podmokłych terenów. Symulacje lotu ptaka i interaktywne wystawy sprawiają, że poczujesz się jak skrzydlaty mieszkaniec Błot Warciańskich.
57. **Słońsk: ruiny barokowego Pałacu Zakonu Joannitów** [dawnego zamku rycerskiego], który miał niegdyś strop o bogatych zdobieniach i wieżę inspirowaną stylem angielskim – lokalnie zwaną „westminsterską” ze względu na podobieństwo do wież pałacowych oraz kościół Matki Bożej Częstochowskiej, zbudowany przez joannitów w XV wieku, wielokrotnie przebudowywany, łączący elementy gotyku, renesansu i baroku.
58. **Słońsk: Muzeum Martyrologii** w dawnej twierdzy Sonnenburg, przekształconej w 1933 roku w pierwszy niemiecki obóz koncentracyjny, upamiętniono ofiary nazistowskich represji politycznych. Przetrzymano tu m.in. Carla von Ossietzky'ego, niemieckiego dziennikarza, opozycjonistę, laureata Pokojowej Nagrody Nobla. W nocy z 30 na 31 stycznia 1945 roku oddziały SS bestialsko zamordowały 819 więźniów różnych narodowości. Sprawcy nigdy nie zostali ukarani.
59. **Sosny: pałac klasycystyczny** z oranżerią, wieżą, schodami ku jezioru i parkiem o powierzchni 31 ha, w tym pomnikowym bukiem osiagającym 650 cm obwodu.
60. **Stanowice: neoklasycystyczny pałac** powstał prawdopodobnie na miejscu dawnego dworku rycerskiego rodu Marwitzów. W XIX wieku zarządcy majątku z Sosny – rodzina Treichelów – rozbudowali go o neobarokowe skrzydła i wieżę, tworząc okazałą rezydencję. Byli znani z gospodarczego zmysłu – założyli hutę szkła i kopalnię węgla brunatnego „Szczęście”, wdrażali nowoczesne rozwiązania i dbali o lokalną społeczność. Pałac otacza park krajobrazowy z aleją grabową, a całość została wpisana do rejestru zabytków.
61. **Strzelce Krajeńskie: średniowieczne mury obronne** o długości 1640 m z 36 basztami, w tym słynną **Basztą Czarownic** – dawnym więzieniem, związanym z procesami o czary. Wschodnią część fortyfikacji zamyka gotycka **Brama Młyńska** z XIV wieku. W centrum znajduje się **Kościół Matki Bożej Różańcowej**, o średniowiecznym rodowodzie, przekształcony w XIX wieku, z gwiaździstym sklepieniem i zabytkowym wyposażeniem.
62. **Warniki: zabytkowa stacja pomp** wzniesiona w 1911 roku w eleganckim stylu historyzmu, pełniła kluczową funkcję hydrotechniczną. Najważniejsze jednak były znajdujące się wewnątrz pompy, które umożliwiały odwodnienie rozległych łąk zawała. Dzięki ich pracy możliwe było utrzymanie stabilnych warunków wodnych w gruncie, co pozwalało na zasiedlenie tego obszaru oraz prowadzenie gospodarki rolniczej.
63. **Wawrów: kościół romański** z XIV-wiecznymi malowidłami gotyckimi, ukazującymi św. Jerzego walczącego ze smokiem oraz męczeństwa św. Wawrzyńca palonego na rusztach. Obok 7-tonowy gład narzutowy.
64. **Wilanów: niewielka śródleśna wieś z pomnikowymi drzewami**. Są to: klon jawor o obwodzie 510 cm i wieku około 350 lat, dąb „Sobieski” o obwodzie 630 cm i wieku około 400 lat, i trzy żywotniki olbrzymie, które dzięki swej wielkości (190-230 cm obwodu i około 20 metrów wysokości) i wiekowi stu lat zasługują swą nazwą gatunkową. „Wilanów” rozległy **rezerwat leśny** o powierzchni 67,16 ha, położony na terenie Nadleśnictwa Strzelce Krajeńskie, w granicach Gorzowskiego Parku Krajobrazowego odgrywa istotną rolę krajobrazową i ekologiczną. To tu zachował

się naturalny las mieszany zdominowany przez dęby (do 300 lat) i buki, uzupełniane przez sosny (do 180 lat) i modrzewie. Malowniczości dodaje śródleśne, niewielkie jezioro Urwisz.

65. **Wielisławice:** Prywatny Skansen Techniki Wiejskiej Leszka Nowaka prezentuje dawny sprzęt rolniczy. Szczególnie bogata jest kolekcja ciągników, których kustosz zgromadził ponad 60 modeli.
66. **Witnica: Park Drogowskazów i Słupów Milowych Cywilizacji** stworzony został przez legendarnego regionalistę Zbigniewa Czarnucha. W czterech przestrzeniach – kultury drogi, słupów milowych cywilizacji, refleksji i fantazji –zobaczyć można m.in. telegraf, wiertnię do ropy, replikę słupa konińskiego, znak ostrzegawczy przed bocianem, fragment Muru Berlińskiego, „rozstrzelane drzewo” oraz Kopiec Koziołka Matołka z drogowskazem do Pacanowa.
67. **Witnica: trasa zwiedzania Browaru Witnickiego i Lubuskiego Muzeum Browarnictwa** to podróż przez historię warzenia piwa — od dawnych receptur po współczesne technologie. Zachowano tradycyjne metody produkcji, wymagające czasu i precyzji, dzięki którym piwo zachowuje swój autentyczny charakter. Oprócz piwa, browar wytwarza również kwas chlebowy i podpiwek - napoje bezalkoholowe, warzone według klasycznych receptur.
68. **Wojcieszycy:** Jednonawowy **kościół romański** z połowy XIII wieku z granitowych kwadr. Na początku XVIII wieku, około 1705 roku, dobudowano do niego drewnianą wieżę o konstrukcji ryglowej, zwieńczoną latarnią z baniastym hełmem.
69. **Wysoka:** kościół ryglowy pw. św. Mikołaja, jeden z najstarszych w regionie, z wieżą z 1719 roku i nawą z lat 1730–1735. Wyróżnia się piękną architekturą i doskonałymi proporcjami. Wewnątrz zachowano barokową nastawę ołtarzową z 1659 roku oraz manierystyczną ambonę. Kilkanaście lat temu w jego remont zaangażował się emerytowany pastor z USA, który właśnie tu rozpoczął swoją duchową drogę.
70. „**Zdroiskie Buki**” rezerwat przyrody im. **Lucjana Agapowa** obejmuje dolinę meandrującej rzeki Santocznej, otoczoną stromymi brzegami porośniętymi bukowym lasem (74%), uzupełnionym dębami i grabami. Wśród drzew wyróżniają się ponad 200-letnie buki, rosnące obok powalonych poprzedników, które tworzą naturalne pomosty nad rzeką.

